

καθ' ἣν ἐποχὴν εὐρίσκοντο εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ πλούτου, τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς δόξης των. Ὁ πληθυσμὸς τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Πελοποννήσου, καὶ τῶν Ἰονίων νήσων, εἰς τὴν περίοδον ἥτις παρήλθεν ἀπὸ τῶν Περσικῶν πολέμων μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἦτο, κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν κριτικωτάτου Ἀγγλου συγγραφέως, τρία ἡμισυ ἑκατομμύρια. Ἐὰν δὲ παραδεχθῶμεν τὴν αὐτὴν πολυανθρωπίαν εἰς τὴν Κρήτην, τὴν Κύπρον, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, καὶ τὰς ἀποικίας τὰς ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἑλλάσπονος Ἀσίας, ὁ ἀριθμὸς οὗτος πρέπει τοῦλάχιστον νὰ διπλασιασθῇ. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος φαίνεται ὅτι παρήκμασε μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ ἀργύριον ἔφεινε ἀρθρονώτερον· ὁ Ἕλλην εὐκόλως ἠδύνατο νὰ πλουτήσῃ ξενιτευόμενος· ὁ πλοῦτος δ' αὐξηθεὶς ἠῤῥησε τὰς χρείας τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν, καὶ αἱ μικρότεροι πολιτεῖαι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ διατηρῶσι τοσοῦτον πληθυσμὸν, ὅσον εἰς τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους, ὅτε αἱ χρεῖαι ἦσαν ὀλιγώτεροι, καὶ ἡ μετοικεσία δύσκολος. Τὸ μέγεθος τῶν ἰδιοκτησιῶν, καί, κατὰ συνέπειαν, ὁ ἀριθμὸς τῶν δούλων ἠῤῥηθησαν. Ἀλλ' ὅμως ἡ μικρὰ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος ἦτον οὐδὲν ὡς πρὸς τὴν ἀμετρον αὐξησιν τοῦ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ· ἐν δὲ τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι, Σικελίᾳ καὶ Κυρήνῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶχεν ἐλαττωθῇ.* Ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶχεν ἐκταθῆναι ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῶν Στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ἀπὸ τῶν παραλίων τῆς Μαιώτιδος Λίμνης μέχρι τῆς νήσου τοῦ Διοσκορίδου. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι κατ' οὐδεμίαν ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν τῆς ἱστορίας αὐτῶν ἦσαν οἱ Ἕλληνες πολυπληθέστεροι παρὰ καθ' ὃν χρόνον οἱ Ῥωμαῖοι ἤρχισαν τὴν καθυπόταξιν τῶν χωρῶν, ὅσας ἐκεῖνοι ἐξουσίαζον.

Ὁ ἰδιογνώμων ζητεῖ ὅλα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του, καὶ ἐναντιοῦται εἰς πᾶν ὅ, τι ὀρθόν.

* Ὁ Κικέρων παρέχει διδόμενα πρὸς ὑπολογισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων τῆς Σικελίας εἰς τοὺς χρόνους του. Φαίνεται ὅτι ἦσαν περὶ τὰ δύο ἑκατομμύρια, ὥς εἰπόμεν 1,200,000.—Ἐχομεν ὡσαύτως ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν προσόδων Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, (π. X. 245.) Τὸ βασίλειον αὐτοῦ περιελάμβανε τὴν Αἴγυπτον, Κυρηναϊκὴν, Κοίλην Συρίαν, Φοινίκην, Κύπρον, Καρίαν, Λυκίαν, Παμφυλίαν, καὶ Κιλικίαν. Ὁ στρατὸς αὐτοῦ συνίστατο ἀπὸ 200,000 πεζοῦς, 20,000 ἵππεῖς, 2000 πολεμικὰς ἀσπίδας, καὶ 400 ἐλέφαντας· ὁ δὲ στόλος, ἀπὸ 1500 τριήρεις, καὶ 1000 φορτηγὰ πλοῖα. Τὰ ἐτήσια εἰσδήματα τῆς βασιλείας του ἦσαν 14,800 τάλαντα, ἢ 275,000,000 γροσίων, καὶ 1,500,000 Ἀρτάβαι σίτου, ἥτοι περὶ τὰ πέντε ἑκατομμύρια κοιλῶν. Τὸ ταμεῖον του λέγεται ὅτι περιεῖχε 740,000 τάλαντα, ἥτοι ὑπὲρ τὰ 100,000,000 λίτρων στεργλινῶν.

ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΤΗΣ ΟΓΔΩΗΣ ΑΠΟ ΧΡ. ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ.

ΟΥΔΑΜΟΪ τῆς οἰκουμένης ἐξαρτᾶται ἡ τῶν κατοίκων εὐημερία τοσοῦτον ἐκ τοῦ ἐμπορίου, ὅσον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ χώρᾳ τῇ περὶ τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος. Ὅρη καὶ θάλασσαι διαχωρίζουσιν αὐτὴν εἰς περιοχάς, τόσον διαφόρους εἰς τὰ εἶδη τῶν προϊόντων, ὥστε, ἂν τὸ ἐμπόριον δὲν εὐκολύνῃ μεγάλως τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν περισσευμάτων ἐκαστης, ἔπεται ἀναγκαιῶς ἡ ὀλιγανθρωπία, ἡ πενία, καὶ ἡ ἔνδεια.

Οἱ Ἕλληνες κατεῖχον ἔτι περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς οὔδωης ἀπὸ Χρ. ἑκατονταετηρίδος τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ ἐμπορίου, ὅπερ αἰῶνας ἀπῆλθον καθ' ὅλην τὴν Μεσόγειον. Ἡ καταστροφὴ ὅμως τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Καρχηδόνας ἐκόλωσεν αὐτὸ οὐκ ὀλίγον, καὶ ἡ ὑπαρξίς πολυαριθμοῦ θαλασσίου πληθυσμοῦ ἐν Συρίᾳ, Αἰγύπτῳ, καὶ Ἀφρικῇ, ἐνίσχυσε τοὺς Ἀράβας νὰ μεθέξωσιν ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ὠφελειῶν, αἵτινες μέχρι τοῦδε ἦσαν περικυλισμένοι εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ τῶν Καλιφῶν ἀπόλυτος κυβέρνησις, καὶ ὁ τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων ζηλότυπος φόβος των, καθίστων ἐπισφαλῆ τὴν ἰδιοκτησίαν ἐν τῷ κράτει αὐτῶν, καὶ τὸ ἐμπόριον δὲν ἠδύνατο ν' ἀκμάσῃ μετὰ τοσαύτης ἡσυχίας, ὅσῃν ἔχαιρεν ὑπὸ τὸν νόμιμον δεσποτισμὸν τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων· καθότι τὸ ἐμπόριον δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ πολὺν χρόνον ἄνευ συστηματικῆς διοικήσεως, καὶ ταχέως παρακμάζει, ἐὰν ποσῶς διακοπῇ ὁ φυσικὸς δρόμος του.

Ὁ πλοῦτος τῆς Συρίας, καθ' ὃν καιρὸν κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἀποδεικνύει ὅτι αἱ ἐμπορικαὶ πόλεις τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἶχον ἔτι ἱκανὸν ἐμπόριον. Συνοδοιοπορία ἐκ τετρακοσίων φορτίων μετὰξῆς καὶ σακχάρους ἐβάδιζε πρὸς τὴν Βααλβεκ, καθ' ὃν χρόνον ἡ πόλις αὕτη προσεβλήθη. Ἡκμαζόν πολλαχού ἐκτεταμένα μεταξουργεῖα καὶ βαφεῖα, καὶ διάφοροι μεγάλοι πανηγυρεῖς ἐβόηθον εἰς τὸ νὰ κυκλοφορῶσιν αἱ τῆς χώρας διάφοροι πραγματεῖαι εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας. Ἡ σύστασις ταχυδρομείων παρημελήθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παρετηρήθη ὅτι τόσον ἀναγκαῖα ἦσαν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ τόπου, ὥστε ἀποκατεστήθησαν παρὰ τινος τῶν ἐπισήμων Καλιφῶν. Αἱ Συριακαὶ πόλεις ἐξηκολούθουν, ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῶν Σαρακηνῶν, νὰ διατηρῶσι τὰ πλούτη καὶ τὸ ἐμπόριόν των, ἐν ὧν διέμενον ἀνέπαφα τὰ ἀστυκὰ των δικαιώματα. Τούτου δὲ τρανὴ ἀπόδειξις εἶναι ὅτι τὰ ἐπιτόπια νομισματοκοπεῖα ἐξεδίδον ὅλα τὰ κυκλοφοροῦντα εἰς τὴν χώραν νομίσματα μέχρι τοῦ 695, ὁπότε ὁ Σουλτάνος Ἀβδαλμελίκης πρῶτον ἐσύστησεν ἐθνικὸν χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν νόμισμα.

Οὐδ' αὐταὶ τῶν Ἀράβων αἱ κατακτήσεις ἴσχυσαν νὰ στερήσωσι τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς ἐκ τοῦ Ἰνδικοῦ ἐμπορίου μεγάλης μετοχῆς τῆς. Μολονότι ἐστερηθήσαν οἱ Ἕλληνες πάσης ἀμέσου πολιτικῆς ἐπ' αὐτοῦ ἐπὶρροῆς, εἶχον

ὅμως ἔτι εἰς τὴν ἐξουσίαν των τὸ ἐμπόριον τῆς μετακομιδῆς κατὰ τὸ νότιον τῆς Εὐρώπης· καὶ τὰ Ἰνδικὰ ἐμπορεύματα, τὰ εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτὴν προσδιωρισμένα, ἐπέρων σχεδὸν ὅλως διόλου ἀπὸ τὰς χεῖράς των. Οἱ Ἀραβες, μὲν ὅλας τὰς διαφόρους ἐκστρατείας ὅσας ἠτοίμασαν διὰ νὰ προσβάλωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν, δὲν ἐπέτυχον ποτὲ νὰ συγκροτήσωσι θαλάσσιον δύναμιν· παρήκμαζε δὲ τὸ ναυτικὸν κράτος των ἀναλόγως μὲ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ πλοῦτος τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων των, μέχρις οὗ κατήντησεν εἰς ὀλίγα πειρατικὰ πλοῖα. Οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως πραγματικῶς ἔτι ἐθαλασσοκράτουν, καὶ οἱ ὑπηκοοὶ αὐτῶν ἀπῆλθον ὅσα πλούτη παρέχει τὸ διὰ θαλάσσης ἐμπόριον.

Τὸ κυριώτερον ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων, μετὰ τὰς Ἀραβικὰς κατακτήσεις, συνίστατο ἐκ τριῶν κλάδων, — τοῦ ἐμπορίου τῆς Μεσογείου πρὸς τὰ ἔθνη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου, καὶ τοῦ ἐμπορίου τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἡ κοινωνικὴ κατάστασις, εἰς τὰ νότια μέρη τῆς Εὐρώπης, ἦτον ἔτι τόσον ἄτακτος, κατὰ συνέπειαν τῆς ἐπιδρομῆς καὶ τοῦ κατοικισμοῦ τῶν βαρβάρων, ὥστε οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἤσαν οἱ μόνοι ἐμποροὶ, δι' ὧν εἰσῆγοντο τὰ Ἰνδικὰ προϊόντα καὶ τὰ χειροτεχνήματα τῆς Ανατολῆς. Ἀρώματα καὶ θυμιάματα ἀνῆλθοντο ἀμύπολλα κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν· μεγάλην ἀρωμάτων ποσότητα μετεχειρίζοντο ἐν ταῖς τραπέζαις αὐτῶν οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔκαιον τότε καθ' ἑκάστην θυμίαμα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Τὰ χρήματα, δι' ὧν τὸ ἐμπόριον τοῦτο ἐνηργεῖτο, ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος Ἑλληνικά· ἀφοῦ δ' οἱ Ἀραβες κατέστησαν δεσπόται τῶν δύο κυριωτέρων ὁδῶν τοῦ Ἰνδικοῦ ἐμπορίου, διὰ τῆς Περσίας καὶ Συρίας, καὶ διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἐφεύρηκαν τρόπους νὰ μεθέξωσι τῶν ὠφελειῶν αὐτοῦ, ὡς οἱ διανομεῖς τῶν εἰδῶν του εἰς τοὺς μακρυνοὺς ἀναλωτάς. Ἡ ἀνάλωσις τῶν Ἰνδικῶν προϊόντων ἦτον ἐν γένει τόσον μικρὰ εἰς ἕνα ἕκαστον λιμένα, ὥστε ὀλόκληρα φορτία τῶν πραγματειῶν τούτων δὲν ἠδύναντο νὰ διατηρῶσι τὴν μεταξύ τῆς Ανατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐμπορικὴν συγκοινωνίαν. Οἱ Ἕλληνες καθίσταν ἐπικερδὲς τὸ ἐμπόριον τοῦτο, καθὼ διαμένοντες κάτοχοι τοῦ πλείστου μέρους τῶν χωρῶν, ὅσα παρεῖχον εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰξιον, ἔλαιον, καὶ οἶνον. Οἱ Ἕλληνες μόνοι κατεσκευάζον τὰ πολυτιμότερα χειροτεχνήματα ἐκ μετάξης, βεβαμμένου μαλλίου, πολυτίμων λίθων, καὶ πολλὰ εἶδη ἱματισμοῦ καὶ καλλωπισμοῦ· οὕτω δὲ ἠδύναντο παικῶλλοντες νὰ συγκροτῶσι τὰ διάφορα φορτία των. Ἡ ἀξιολογότης τοῦ ἐμπορίου τούτου, μετὰ τῆς ἐξ αὐτοῦ προερχομένης δυνάμεως καὶ ἐπιβροῆς, ἦτον ἐν τῶν κυριωτέρων μέσων, δι' ὧν ἠδυνήθη ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία νὰ διατηρήσῃ τὰς ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Σαρδοῖ κατακτήσεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ ἐμπορικὴ αὕτη ἐπιβροχὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐγαλίνου τὴν δύναμιν τῶν Γότθων, τῶν Λογγοβάρδων, καὶ τῶν Ἀβάρων, καὶ προσεκτᾶτο εἰς

τὸν λαὸν τοσούτους φίλους, ὅσους ἐγέννα ἐχθροὺς ἢ φιλαργυρία καὶ ἡ τυραννία τῶν ἐξάρχων καὶ αὐτοκρατορικῶν ὑπαλλήλων. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα ὅτι τὰ σκώμματα κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν προσώπων τῶν ἐξάρχων, ἅτινα περισσεύουσιν εἰς τὰ πονήματα τῶν Ἰταλῶν, ὅθεν καὶ ἀντέγραφαν αὐτὰ οἱ ἱστορικοὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, πρέπει πάντοτε νὰ ἐξετάζωνται ἐπιμελέστατα, ἐπειδὴ αὐτὰ τφόντι εἰκονίζουσι ἀληθῶς μόνον τὴν βιαίαν ἀποστροφὴν καὶ ἔχθραν τῶν Λατίνων ἐκκλησιαστικῶν πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὁ λαὸς τῆς Ῥώμης, τῆς Βενετίας, καὶ τῆς νοτίου Ἰταλίας, προσεκολλῶντο εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ἀπὸ αἰσθήματα τοῦ συμφέροντος, πολὺν χρόνον ἀφοῦ ἀπέκτησαν τὴν ἰσχύϊν νὰ γένωσιν ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι. Προήρχοντο δὲ τὰ αἰσθήματα ταῦτα τοῦ συμφέροντος ἐκ τοῦ ἐμπορικοῦ συνδέσμου τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ανατολῆς. Ἡ Βενετία, ἡ Γένοβα, καὶ ἡ Ἀμάλφη δὲν εἶχον ἔτι ἱκανὰ κεφάλαια, ὥς νὰ ἐξακολουθῶσι τὸ ἀνατολικὸν ἐμπόριον ἄνευ τῆς βοηθείας τῶν Ἑλλήνων. — Τὰ φορτία τῶν ἐκ τοῦ βορρᾶ ἐπιστρεφόντων πλοίων συνίσταντο κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἀπὸ δούλους, ξυλείαν, ἀκατεργάστους ὕλας διαφόρων εἰδῶν, καὶ ζωοτροφίας διὰ τὰς παραθαλασσίους χώρας.

Ὁ κυριώτερος κλάδος τοῦ ἐμπορίου, ἐν μεγάλῃ ἐπικρατείᾳ, πρέπει πάντοτε νὰ ᾔηται τὸ ἐνεργούμενον ἐντὸς τῆς ἰδίας αὐτῆς περιοχῆς πρὸς ὄφελος τῶν ὑπηκόων τῆς. Ἡ εὐημερία τῶν κατοίκων τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡρακλείου, ἐξηρτᾶτο, ἕνεκα ἰδιαιτέρων περιστάσεων, ἐκ τοῦ ἐμπορίου· μὲν ὅλην δὲ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν ἐρήμωσιν τοῦ κράτους ὑπῆρχον ἔτι πολλοὶ βαθύπλουτοι καὶ ἐξευγενισμένοι πολῖται, καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦτο ἐμπόριον συνεῖσφερε πολὺ πρὸς αὐξήσιν τῶν προσόδων· αὐτὸ δὲ, ἐὰν ἀφίνετο ἀπεριόριστον, πιθανὸν ὅτι ἔθελε σώσει τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν· ἀλλ' αἱ οἰκονομικαὶ δυσκολαί, αἱ προξενηθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἀσώτου δαπάνης Ἰουστινιανοῦ τοῦ Πρώτου, παρεκίνησαν τὸν αὐτοκράτορα τοῦτον νὰ ἐπινοήσῃ σύστημα μονοπωλίων, εἰς ὃ ἐπέμενε, καὶ ὅπερ ἐξέτεινε, μέχρις οὗ τὸ ἐμπόριον τῆς αὐτοκρατορίας ἔπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν τῆς Βενετίας καὶ τῆς Ἀμάλφης, οἵτινες ἐκ τῶν μέτρων τούτων ἠναγκάσθησαν νὰ κηρυχθῶσιν ἀνεξάρτητοι. Τὸ μετὰξιον, τὸ ἔλαιον, καὶ διάφορα χειροτεχνήματα ἦσαν μονοπώλια τῆς κυβερνήσεως. Περιορισμοὶ ἐπετίθεντο ἐνίοτε εἰς ἰδιαιτέρους κλάδους τοῦ ἐμπορίου πρὸς ὄφελος εὐνοουμένων ἀτόμων. Τὸ ἐμπόριον τῶν γεννημάτων, μετὰ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ὑπεβάλλετο εἰς βαρεῖας καὶ αὐθαίρετους πολλὰκις διατάξεις· αἱ δὲ δυσκολαί, ὅσας ἡ φύσις εἶχεν ἀντιβάλλειν εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῶν ἀναγκαίων τῆς ζωῆς, ὡς κέντρον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φιλοπονίαν, ἐπολυπλασιάζοντο, καὶ νυξάνοντο αἱ βῆνωμαλῖαι τῆς τιμῆς πρὸς ὄφελος τοῦ ταμείου, ἢ τὸ κέρδος τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων, μέχρις οὗ τὸ βαρὺ φορτίον κατέστρεψε τὴν βιομηχανίαν.

Τὰ μονοπώλια ταῦτα, καὶ ἡ διοίκησις ἥτις ὑπεστήριζεν αὐτά, ἦσαν φυσικῶς τῷ λόγῳ ἐπαχθέστατα εἰς τὰς ἐμπορικὰς κλάσεις. Ὅτε δὲ κατέστη ἀναγκαῖον πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ διὰ θαλάσσης ἐμπορίου, νὰ παραβῇ τὸν γενικὸν αὐτῆς κανόνα ἡ κυβέρνησις, καὶ νὰ ἐμπιστευθῇ ὅπλα εἰς τοὺς ὑπηκόους, καὶ νὰ συγχωρήσῃ τὸν ἀπαρτισμὸν ἐνόπλων πλοίων, τὰ ἐνόπλα ταῦτα πλοῖα, ὅποτε ἠδύνατο ἀτιμωρητὶ νὰ πράξωσιν οὕτω, κατεπάτουν τὰ μονοπώλια καὶ τὰς οἰκονομικὰς διατάξεις τῶν αὐτοκρατόρων. Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν Ἰταλικῶν καὶ Δαλματικῶν πόλεων ἐγένετο τότε ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἐμπορικὴν εὐδαιμονίαν των. Ὀλίγη ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅτι, ἂν αἱ Ἑλληνικαὶ ἐμπορικαὶ κλάσεις ἠδύνατο ν' ἀποκτήσωσι τὴν αὐτὴν σχετικὴν δύναμιν ὅσην αἱ Ἰταλικαὶ, καὶ αὐταὶ ἤθελον κηρυχθῆναι ἀνεξάρτητοι, διότι οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ποτὲ δὲν ἐθεώρουν ἄλλως τοὺς ἐμπόρους τῆς ἐπικρατείας αὐτῶν εἰμὴ ὡς κλάσιν, ἀφ' ἧς ν' ἀργυρολογῶσι κατὰ πάντα δυνατόν τρόπον. Τὸ ἐλάττωμα δὲ τοῦτο, κοινὸν εἰς ὅλας τὰς ἀπολύτους κυβερνήσεις, καὶ ἡ τῶν δεσποτῶν ἐν γένει ἀπέχθεια πρὸς τὴν ἀνεξάρτητον θέσιν καὶ χαρακτῆρα τῶν ἐμπορικῶν κλάσεων, συνήθως ὑπαγορεύουσι ταιαῦτα μέτρα, ὅποια διώκουσιν ἐπὶ τέλους τὸ ἐμπόριον ἐκ τῶν δεσποτικῶς κυβερνωμένων χωρῶν. Αἱ μικραὶ πολιτεῖαι τῆς Ἑλλάδος, αἱ ἐλευθεραὶ πόλεις τῆς Συριακῆς παραλίας, ἡ Καρχηδὼν, αἱ δημοκραταὶ τῆς Ἰταλίας, αἱ Γερμανικαὶ ἐλευθεραὶ πόλεις, ἡ Ὀλλανδία, ἡ Ἀγγλία, καὶ ἡ Ἀμερικὴ, ὅλαι διὰ τῆς ἱστορίας αὐτῶν ἐξηγοῦσι πόσον τὸ ἐμπόριον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῶν ἐλευθέρων ἐκείνων θεσμῶν, οἵτινες ἐμποδίζουσι τὴν οἰκονομικὴν καταδυναστείαν· ἐνθ' ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία παρέχει διδακτικὸν μάθημα τοῦ ἐναντίου.

Τὸ ἐμπόριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὰς περὶ τὸν Εὐξείνου Πόντου χώρας ἦτον ἀξιόλογον στοιχεῖον εἰς τὴν ἐμπορικὴν εὐδαιμονίαν τῆς αὐτοκρατορίας. Τὸ Βυζάντιον εἶχε χρησιμεύσει πάντοτε ὡς ἡ ἀποθήκη τοῦ ἐμπορίου τούτου, καὶ τοῦ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀκόμη καὶ πρὶν γένῃ πρωτεύουσα τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Μετὰ τὸ συμβεβηκὸς δ' αὐτὸ, τὸ ἐμπόριόν της ηὐξήθη τοσοῦτον, ὅσον ὁ πληθυσμὸς της. Ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐλάμβανε φόρον σίτου, ἐκ δὲ τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου φόρον βοῶν· ὅθεν αἱ ζωοτροφίαι ἦσαν γενικῶς εὖωνοι,

καὶ ἕκαμνον αὐτὴν ἔδραν ἀκμαζούσης περὶ τὰ χειροτεχνήματα βιομηχανίας. Τὸ ἐμπόριον τῶν πρὸς ἄρκτον τοῦ Εὐξείνου Πόντου χωρῶν, τὸ Ἰνδικόν, καὶ τὸ τῶν διφθερῶν, διὰ τῆς Κασπίας, τοῦ Ὠξου, καὶ τοῦ Ἰνδοῦ, κέντρον εἶχον τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ὅθεν οἱ ἐμποροὶ διένεμον τὰ διάφορα ταῦτα εἶδη μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῆς Δύσεως, καὶ ἐλάμβανον εἰς ἀνταλλαγὴν τὰ προϊόντα τῶν χωρῶν αὐτῶν. Τὴν μεγάλην ἀξίαν τοῦ ἐμπορίου τούτου, ἀκόμη καὶ πρὸς τὰ βάρβαρα ἔθνη ἅτινα ἐλάμβανον μέρος εἰς αὐτὸ, ἀναφέρουσι πολλάκις οἱ Βυζαντινοὶ ἱστοριογράφοι. Οἱ Ἀβάραι εἶχον ὠφεληθῆ μεγάλως ἀπὸ τοῦ ἐμπορίου τούτου, καὶ ἡ πτώσις τῆς αὐτοκρατορίας τῶν ἀπεδόθη εἰς τὴν παρακμὴν του· μολοντί ὀλίγη ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅτι τὸ ἀληθὲς αἷτιον τῆς παρακμῆς τοῦ τε ἐμπορίου καὶ τῆς δυνάμεως τῶν Ἀβάρων προῆλθεν ἐκ τῆς ἀβεβαιότητος τῆς ἰδιοκτησίας, ἥτις ἐπήγαγεν ἐκ τῆς δυσνομίας. Ὁ πλοῦτος τῶν ἐμπορικῶν καὶ χειροτεχνικῶν κλάσεων τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνέτεινεν, οὐκ ὀλίγον, εἰς τὴν ἐπιτυχίαν, μεθ' ἧς ἡ πόλις αὕτη ἀπέκρουσε τὰς προσβολὰς τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν Σαρακηνῶν.

ΕΠΕΡΝΟΤΣΑ διὰ τοῦ ἀγροῦ τοῦ ὀκνηροῦ, καὶ διὰ τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἐνδεοῦς φρενῶν καὶ ἰδού, παντοῦ εἶχον φυτρώσειν ἀκανθαί, καὶ κνίδαι εἶχον σκεπάσει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ λιθόφραγμα αὐτοῦ ἦτο κατακρημνισμένον. Τότε ἐγὼ θεωρήσας ἐσπυρομένην ἐν τῇ καρδίᾳ μου· εἶδον, καὶ ἔλαβον νουθεσίαν·—Ὀλίγος ὕπνος, ὀλίγος νυσταγμὸς, ὀλίγη συμπλοκή τῶν χειρῶν εἰς τὸν ὕπνον· καὶ ἡ πενία σου ἐρχεται ταχυδρόμος, καὶ ἡ ἐνδεία σου ὡς ἄνθρωπος ἐνοπλος.

Ὁ ὀκνηρὸς εἰς τὸ ἔργον του εἶναι βέβαια ἀδελφὸς τοῦ ἀσώτου.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Ὁ Δημοσθένης, μετὰ Εἰκονογραφίας, 81. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, 82. Ὅτι αἱ Γυναῖκες οἱ Πρωτίστοι Παιδαγωγοὶ καὶ Ἀνατροφεῖς, 85. Ὁ Ῥασσέλας, Κεφαλ. κατ'—κζ'.—κχ. 86. Διάφορα εἶδη Φιλομαθείας, 88. Καθίκοντα τοῦ Δημοδιδασκάλου πρὸς τοὺς Γονεῖς τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ, 88. Περὶ Ἠφαιστείων ἢ Πυριπνῶν Ὁρέων, 90. Ἡ ἐκ τῶν Θλίψεων Ὠφέλεια, 90. Σημειώσεις περὶ τῆς Ἱερᾶς Γεωγραφίας. Ἀριθ. 3. 91. Περὶ Ὀργῆς, 93. Πληθυσμὸς τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, 93. Ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ὀργῆς ἀπὸ Χρ. Ἐκατονταετηρίδος, 94.

Ἐνεκα τῆς ἀπουσίας τοῦ Συντάκτου, ἔμειναν τυπογραφικὰ τινὰ παροράματα ἐν τῷ τελευταίῳ ἀριθμῷ τῆς Ἀποθήκης, ἐξ ὧν διορθοῦμεν τὰ ὁπωσούν ἄξια λόγου.

Ἐν Σελίδι 66, Στῆλῃ δευτέρᾳ, Στίχῳ

67,	"	πρώτῃ,	"
"	"	δευτέρᾳ,	"
68,	"	"	"
77,	"	"	"
"	"	"	"
78,	"	"	"

40,	καὶ εἰς τὴν, ἀνάγνωθι,	ὡς εἰς τὴν
23,	νὰ ἀξιώθῃ,	"
16,	καὶ τὴν μόνην,	"
8,	τὰς δευτέρας,	"
14,	σφοδρὰν,	"
16,	διαρκούσαν,	"
8,	εἰς γυναικείον,	"